

מבוא למסכת בבא בתרא –**"הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות"****א. הרוצה להחכים**

1. **בבא בתרא, דף קע"ה:** "ואמר רבי ישמעאל: הרוצה שיחכים - יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן, והן כמעין הנובע, והרוצה שיעסוק בדיני ממונות - ישמש את שמעון בן ננס".
2. **פירוש תפארת ישראל על המשנה, שם:** "שהן כמעין הנובע. שאין לך שום דבר מדיני התורה מאיסור והיתר, שנתנה בו תורה רשות לשכל האנושי לעוף כפי כחו לחתור ולחקור ולהחליט כפי הנראה בעיניו, כמו בדיני הממונות, שפתחה לו התורה בהם לאדם נחלה בלי מצרים, לשקול ולשפוט ולדקדק כפי שכלו, עד שרוב דיני טוען ונטען שנדברו בהם דברים הרבה כעגלה המלאה לה עמיר, כולם כללה התורה בדברים מועטים בפסוק אחד, באמרה "בצדק תשפט עמיתך" ... לכן עסק דיני ממונות ישנס שכל האנושי, לדקדק היטב שיכוון מטרת האמת על הנקודה;
- מלבד שכך מחוייב לו, דבכל דיני איסור והיתר, כשמסתפק בדבר, יחמיר באיסור תורה, מה שאין כן בדיני ממונות, לא יכול להשמש בבית הספק להחמיר, דהרי מה שהוא חומרא לזה הוא קולא לזה, ועל כן צריך להתעמל לכוון רק האמת לאמתותו".
3. **שם משמואל, פרשת משפטים:** "והגיד כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה עפ"י דברי הש"ס (ב"ב קע"ה ב) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות. דהנה להכיר בין טוב לרע אין זה כ"כ רבותא דכל מי שאין עיניו טרוטות רואה ויודע ומבין, אבל להכיר בין טוב לטוב זה רבותא יותר, וע"כ דיני ממונות ששניהם ממון ישראל ובא מסטרא דקדושה אלא שזה שייך לזה וזה לזה, היכר זה הוא רבותא יותר, והוא בגדר חכמה שמוציאה לאור דברים נעלמים, וע"כ הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות".
4. **פנים יפות (לבעל הפלאה), פרשת משפטים:** "ומה שפירש"י אשר תשים לפניכם, אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לא תעלה על דעתך לומר אשנה להם הפרק והלכה שנים או שלשה פעמים עד שתהא סדורה בפיכם ... ומה שהזהירו בזה במצות הדינים יותר משאר מצות מפני שאחז"ל בגמרא ב"ב [קעה ב] אמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות, שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והם כמעין הנובע, ענינו שכולם הם בדרך החכמה והשכל ונלמדים בדמיונם זה מזה, מה שאינו בשאר המצות כמו שאחז"ל [חולין מח ב] אין מדמין בטריפות ואמרו עוד [מו"ק יב א] הלכות מועד שהן עקורות, וזהו שאמר דהע"ה [תהלים יט, י] משפטי ה' אמת צדקו יחדיו שנלמדים זה מזה ומצדיקים זה את זה. וזהו לשון מקצוע מחוברים יחדיו כענין הזויות המחבר יחד שתי הצלעות, ואמר והם כמעין הנובע כי בידיעת שרשי הטעמים הוא ממקור החכמה הנובע כמעין המתגבר".
5. **"מאור ושמש", פרשת משפטים:** "ומלמדינו הכתוב, כשהאדם ירצה ללמוד המשפטים והדינים, ועיקר הדינים הם דיני ממונות כמו שאמרו בגמרא "הרוצה להחכים יעסוק בדיני ממונות", שצריך להוסיף יותר ולעשות תשובה קודם הלימוד ולימוד באימה ויראה. כי כשלומד דיני ממונות - בקל יוכל לבוא לידי התפארות פְּחֻדָּשׁוֹ איזה חידוש, לכן צריך לחזק את עצמו יותר ויותר לעשות תשובה קודם הלימוד".

ב. בבא בתרא

6. **סנהדרין, דף ז':** "שָׁמַע בֵּין אַחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ", אמר רב יהודה: אפילו בין בית לעלייה, ובין גרו - אמר רב יהודה: אפילו בין תנור לכירים".
7. **רמב"ם, כותרת להלכות שכנים:** "הלכות שכנים ענין אלו ההלכות לידע דין חלוקת הקרקעות בין השותפין, והרחקת נזק כל אחד מהם משכנו ומבעל המצר שלו, ודין בעל המצר. וביאור כל הדינים האלו בפרקים אלו".
8. **הקדמת הרמב"ם למשנה:** "אח"כ בבא בתרא וענינה במשפטי חלוקת הקרקעות, ודינים השייכים בבתים משותפים, ודיני שכנים, ובטול קשרי מסחר בהגלות מום, ודינים המסופקים בעניני מקח וממכר והיאך לדון בהם, ודיני ערבות והירושות. ואיחר חלק זה מפני שכולו קבלה ודברי סברא, ולא נתבארו במקרא".
9. **שיעור פתיחה למסכת בבא בתרא, הראי"ה קוק (סוכם על ידי חתנו, הרב שלום נתן רענו, והודפס במקומות שונים):** "ה"בבות" יש פלוגתא אם חדא מסכתא הן, או כל חדא וחדא מסכת בפני עצמה. אם חדא מסכת הן, אז צריך להיות סידורה לפי הכלל "מעלין בקודש", שעניינם אחד. אם כל חדא וחדא מסכת בפני עצמה, אז צריך להיות הסידור לפי הכלל "כל המקודש קודם". הרמב"ם בדבריו "בשביל שכולה קבלה ודברי סברות" מיישב את הסידור הנכון לפי כל הדעות ... בהסתכלות הנגלית, כל דבר שבא מתוך התורה הוא יותר מקודש מאשר לא נתגלה בתורה כי אם בדעת האנושי. ולפי הדעה שכל חדא וחדא מסכת בפני עצמה ואינם עניין אחד, שפיר שהקדים בבא קמא שמפורשת הרבה בחוקי התורה ולבסוף בבא בתרא שכולה סברות לפי הכלל כל המקודש מחבירו קודם את חבירו. ויש בהסתכלות הכללית והמסתורית לדון להיפך, שמה שהשכל שולט בו יותר וכמו שאמרו "הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות" - מחכימים יותר ויתרון החכמה הוא שמתאחדת ונאחזת עם קדושת ההויה בתוכיותה מקורה ושורשה - נקודת הכלליות שבקדושה - ומתוך זה מתעלה השכל להעמקת ולתפיסת עומק כל ענייני התורה. ולדעה האומרת חדא מסכתא היא, וסידור ענייניה צריך להיות במעלין בקודש, ישנה כאן עליה בהסתכלות הפנימית".

10. הראי"ה קוק, הרצאה המודפסת בסוף "אורות התורה": "במשך הדורות והזמנים, הלכה השפעת הפוסקים ונתרחקה אצל רבים מהמקור היסודי – מהתלמודים בעצמם במקורם, ומזה באה מגערת וקטנות באורחות הלימוד וההוראה. יצאו מכלל זה רק גדולי הדורות אשר הם מתאחדים תמיד בלימודם עם המקורות הראשונים התלמודים על פי הארות השיטות של הראשונים, אבל בהמון הלומדים וגם בהחשובים שבהם נעשה התלמוד והפוסקים לשני דברים שרק מגע קלוש יאחדם יחד... וכך הלכו הפלגים הללו, המקור והנהר המתפשט ממנו והתרחקו זה מהזה. על התוצאות הקשות היוצאות מזה כבר עמד הגר"א ז"ל והאיר עיני ישראל בבאוריו על ארבע חלקי השו"ע, אשר אמנם מפני קצורו הנמרץ אין העולם הרחב הלומד משתמש בהם כראוי... אבל עבודה של מלאכה אחת גדולה עומדת לפנינו, לתקן את הפירוד הזה, להרגיל את העולם הלומד שלנו בסדר לימוד מיושר, המעמיד את הפוסקים והתלמודים במערכה אחת מחוברת ומאוגדת יחד... והשכל יתיישר להשקיף ברוחב דעת ובמנוחת הלב על יסודי ההלכות והסתעפותן".

11. הרב אשר וייס, שיחת הדרכה לדיינים בחנוכת בית הדין החדש, אדר תשע"ח: "ברור שחז"ל מבחינים בין בתי מדרש, שבהם מבררים ומלבנים סוגיות, ובין שערים המצויינים בהלכה, שבהם יושבים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. וכפי שביארתי בהזדמנויות רבות, זו עיקר מצות תלמוד תורה, ולדעת את הדרך נלך בה ואת המעשים אשר יעשון. ועל כן שערים המצויינים בהלכה חביבים אף יותר מבתי מדרשות... חז"ל ראו ברוח קודשם את הדורות האחרונים, שבהם התפצלו משנה ברורה והלכה ברורה זה מזה. ישנם פוסקים מובהקים שלא בהכרח הם הלמדנים הגדולים שבדור, ויש ראשי ישיבות מופלגים שזוכרים כל קנעייטש וכל סברה, אך לא בהכרח פוסקי הלכה. אך כאשר עוסקים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, הדבר חייב לבוא מתוך עמקי הסוגיות וביורור הסברות. לא שמענו באף מקום ששני לוחות הברית היו לוח אחד של למדנות ולוח אחד של הלכה. למדנות והלכה הם דבר אחד. הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א והר"ן; וכמותם גם הנודע ביהודה והתומים ורוב גדולי ישראל בכל הדורות – היו פוסקי ההלכה, והלמדנים הגדולים שבדור. ועל כן בבית מדרשנו אנו משתדלים שהלכה ברורה ומשנה ברורה יימצאו במקום אחד".

ד. ואהבת לרעך כמוך

12. בבא קמא, דף ל': "ת"ר: חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם בתוך שדותיהן ומעמיקים להן ג' טפחים, כדי שלא יעכב המחרישה. רב ששת שדי להו בנורא. רבא שדי להו בדגלת. אמר רב יהודה: האי מאן דבעי למהוי חסידא, לקיים מילי דנזיקין; רבא אמר: מילי דאבות; ואמרי לה: מילי דברכות".

13. פירוש "באר שבע", סנהדרין דף ק"ו: "דורות ראשונים... כולו תנויי בנזיקין – נראה לי ליתן ב' טעמים למה כולו תנויי בנזיקין דוקא. אחד, משום דתנן בסוף מסכת בבא בתרא (קעה, ב) הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה יותר מהן והן כמעין הנובע כו'. והשני, משום דאמרין בפרק המניח (ב"ק ל, א) אמר רב יהודה האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין, רבא אמר מילי דאבות כו'. ומסכת אבות מסדר נזיקין, והלימוד מביא לידי מעשה (שם יז, ב), הלכך לא הוה עיקר כל הלימוד שלהן אלא בסדר נזיקין".

14. יד רמ"ה, בבא בתרא דף כ"ו: "דאסיר למגרם מידי דאתי מיניה היזקא לאינשי, אי משום לפני עור לא תתן מכשול ואי משום ואהבת לרעך כמוך".

15. בבא בתרא, דף ס': "מנהני מילי? א"ר יוחנן, דאמר קרא: וישא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, מה ראה? ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין זה לזה, אמר: ראויין הללו שתשרה עליהם שכינה".

16. בן פורת יוסף, פרשת ויחי: "ובזה יובן ש"ס דבבא בתרא, ראה שאין פתחי אהליהם מכוונין וכו', כדי שלא יראה א' בפתח חבירו. ר"ל שלא רצה כל אחד לראות בפתח חבירו, דהיינו לחקור את מהותו ועניני חבירו באיזה מדריגה הוא עומד, כי כל אחד היה מקטין את עצמו נגד חבירו, וידע שאי אפשר לחקור המדריגה שלמעלה ממנו... וזהו מדריגה להשראת שכינה כמשה רבינו שהיה מקטין עצמו וידע שאין השראת השכינה עליו מצד מעלת עצמו רק מצד מעלת זולתו שהם ישראל".